

Υπόθεση C-672/23

**Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής απόφασης κατά το άρθρο 98,
παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου**

Ημερομηνία καταθέσεως:

13 Νοεμβρίου 2023

Αιτούν δικαστήριο:

Gerechtshof Amsterdam (Κάτω Χώρες)

Ημερομηνία της απόφασης του αιτούντος δικαστηρίου:

19 Σεπτεμβρίου 2023

Ενάγοντες και εκκαλούντες:

Electricity & Water Authority of the Government of Bahrain

GCC Interconnection Authority

Kuwait Ministry of Electricity and Water

Oman Electricity Transmission Company SAOC

Εναγόμενες και εφεσίβλητες:

Prysmian Netherlands BV

Draka Holding BV

Prysmian Cavi e Sistemi Srl

Pirelli & C. SpA

Prysmian SpA

The Goldman Sachs Group Inc.

ANN BV

ABB Holdings BV

ABB AB

ABB Ltd

Nexans Nederland BV

Nexans Cabling Solutions BV

Nexans Participations SA

Nexans SA

Nexans France SAS

Αντικείμενο της κύριας δίκης

Έφεση κατά απόφασης του Rechtbank Amsterdam (περιφερειακού δικαστηρίου του Άμστερνταμ, Κάτω Χώρες, στο εξής επίσης: Rechtbank) με την οποία το εν λόγω δικαστήριο έκρινε εαυτό αναρμόδιο να επιληφθεί αγωγών κατά των μη εδρευόντων στις Κάτω Χώρες διαδίκων σε υπόθεση σχετική με ζημία από σύμπραξη.

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής απόφασεως

Ερμηνεία του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού (ΕΕ) 1215/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2012, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (στο εξής: κανονισμός Βρυξέλλες Ια)

Προδικαστικά ερωτήματα

Πρώτο προδικαστικό ερώτημα, υπό α΄:

Υπάρχει στενή συνάφεια, κατά την έννοια του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, μεταξύ:

i) αφενός, μιας αγωγής κατά κυρίως εναγομένου στον οποίο, χωρίς ο ίδιος να είναι αποδέκτης απόφασης της Επιτροπής σχετικής με σύμπραξη, καταλογίζεται ευθύνη «από την κορυφή προς τη βάση», ως οντότητα που φέρεται να ανήκει σε επιχείρηση κατά την έννοια του δικαίου ανταγωνισμού της Ένωσης (στο εξής: επιχείρηση), για τη διαπιστωθείσα παραβίαση της προβλεπόμενης στο δίκαιο της Ένωσης απαγόρευσης των συμπράξεων, και

ii) αφετέρου, μιας αγωγής κατά

A) ενός ομοδίκου του κυρίως εναγομένου, ο οποίος είναι αποδέκτης της απόφασης, και/ή

Β) ενός ομοδίκου του κυρίως εναγομένου, ο οποίος δεν είναι αποδέκτης της απόφασης και ο οποίος φέρεται να ανήκει, ως νομική οντότητα, σε επιχείρηση στην οποία έχει καταλογιστεί με την απόφαση ευθύνη, βάσει του δημοσίου δικαίου, για την παραβίαση της προβλεπόμενης στο δίκαιο της Ένωσης απαγόρευσης των συμπράξεων;

Ασκεί συναφώς επιρροή το αν

α) ο κυρίως εναγόμενος, στον οποίον καταλογίζεται ευθύνη «από την κορυφή προς τη βάση», κατά τη χρονική περίοδο της σύμπραξης απλώς κατείχε και διαχειριζόταν μετοχές·

β) –σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, υπό α΄– ο κυρίως εναγόμενος, στον οποίον καταλογίζεται ευθύνη «από την κορυφή προς τη βάση», συμμετείχε στην παραγωγή, τη διανομή, την πώληση και/ή την προμήθεια προϊόντων που αποτελούσαν αντικείμενο της σύμπραξης και/ή στην παροχή υπηρεσιών που αποτελούσαν αντικείμενο της σύμπραξης·

γ) ο ομόδικος του κυρίως εναγομένου, ο οποίος είναι αποδέκτης της απόφασης, χαρακτηρίζεται στην εν λόγω απόφαση ως

i) πραγματικός μετέχων στη σύμπραξη, υπό την έννοια ότι συμμετείχε πράγματι στη συμφωνία ή στις συμφωνίες που κρίθηκε ότι αντέβαιναν στους κανόνες του ανταγωνισμού και/ή συμμετείχε πράγματι στις εναρμονισμένες πρακτικές, ή

ii) νομική οντότητα που ανήκει στην επιχείρηση στην οποία καταλογίστηκε ευθύνη, βάσει του δημοσίου δικαίου, για την παραβίαση της προβλεπόμενης στο δίκαιο της Ένωσης απαγόρευσης των συμπράξεων·

δ) ο ομόδικος του κυρίως εναγομένου, ο οποίος δεν είναι αποδέκτης της απόφασης, έχει πράγματι παραγάγει, διανείμει, πωλήσει και/ή προμηθεύσει προϊόντα που αποτελούσαν αντικείμενο της σύμπραξης ή/και έχει πράγματι παράσχει υπηρεσίες που αποτελούσαν αντικείμενο της σύμπραξης·

ε) ο κυρίως εναγόμενος και ο ομόδικός του εναγόμενος ανήκουν ή όχι στην ίδια επιχείρηση·

στ) οι ενάγοντες αγόρασαν προϊόντα και/ή έλαβαν υπηρεσίες, άμεσα ή έμμεσα, από τον κυρίως εναγόμενο και/ή από τον ομόδικό του εναγόμενο;

Πρώτο προδικαστικό ερώτημα, υπό β΄:

Ασκεί επιρροή για την απάντηση του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος, υπό α΄, το αν είναι προβλέψιμο ή όχι το ότι ο οικείος ομόδικος του κυρίως εναγομένου θα εναχθεί ενώπιον του δικαστηρίου που είναι αρμόδιο για τον κυρίως εναγόμενο; Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης: αποτελεί η προβλεψιμότητα αυτή διακριτό κριτήριο στο πλαίσιο της εφαρμογής του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού

Βρυξέλλες Ια; Πληρούται κατ' αρχήν το κριτήριο αυτό υπό το πρίσμα της απόφασης της 6ης Οκτωβρίου 2021, Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800); Σε ποιον βαθμό καθιστούν οι περιστάσεις που μνημονεύονται στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, υπό α', (στοιχεία α' έως στ'), στην προκειμένη περίπτωση, προβλέψιμο το ότι ο ομόδικος του κυρίως εναγομένου θα εναχθεί στο δικαστήριο που είναι αρμόδιο για τον κυρίως εναγόμενο;

Δεύτερο προδικαστικό ερώτημα:

Πρέπει, κατά τον προσδιορισμό της αρμοδιότητας, να λαμβάνεται υπόψη επίσης η ενδεχόμενη ευδοκίμηση της αγωγής κατά του κυρίως εναγομένου; Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης: αρκεί, στο πλαίσιο της εκτίμησης αυτής, να μην μπορεί να αποκλειστεί εξ αρχής το ενδεχόμενο ευδοκίμησης της αγωγής;

Τρίτο προδικαστικό ερώτημα, υπό α':

Περιλαμβάνει το δικαίωμα αποζημίωσης το οποίο απονέμεται από το δίκαιο της Ένωσης σε κάθε υποκείμενο δικαίου σε περίπτωση διαπίστωσης παραβίασης της προβλεπόμενης στο δίκαιο της Ένωσης απαγόρευσης των συμπράξεων επίσης το δικαίωμα προβολής αξίωσης αποζημίωσης για ζημία που έχει προκληθεί εκτός ΕΟΧ;

Τρίτο προδικαστικό ερώτημα, υπό β':

Πρέπει ή μπορεί το καθιερωθέν στο δίκαιο ανταγωνισμού τεκμήριο της καθοριστικής επιρροής των μητρικών εταιριών (στις οποίες επιβάλλεται πρόστιμο) στην οικονομική δραστηριότητα των θυγατρικών εταιριών («τεκμήριο Akzo») να εφαρμόζεται και σε (αστικές) υποθέσεις αποζημίωσης λόγω ζημίας από σύμπραξη;

Τρίτο προδικαστικό ερώτημα, υπό γ':

Πληροί μια ενδιάμεση εταιρία χαρτοφυλακίου, η οποία απλώς διαχειρίζεται και κατέχει μετοχές, το δεύτερο κριτήριο της απόφασης Sumal (ύπαρξη συγκεκριμένης σχέσης μεταξύ της ασκούμενης οικονομικής δραστηριότητας και του αντικειμένου της παράβασης για την οποία καταλογίστηκε ευθύνη στη μητρική εταιρία);

Τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, υπό α':

Μπορούν, στο πλαίσιο της εφαρμογής του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, διάφοροι εναγόμενοι που εδρεύουν στο ίδιο κράτος μέλος να είναι (από κοινού) κυρίως εναγόμενοι;

Τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, υπό β':

Προσδιορίζει το άρθρο 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια ευθέως και άμεσα το κατά τόπον αρμόδιο δικαστήριο, υπερισχύοντας του εθνικού δικαίου;

Τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, υπό γ΄:

Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, υπό α΄, ήτοι αν μόνον ένας εναγόμενος μπορεί να είναι κυρίως εναγόμενος, και σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, υπό β΄, ήτοι αν το άρθρο 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια προσδιορίζει άμεσα το κατά τόπον αρμόδιο δικαστήριο, υπερισχύοντας του εθνικού δικαίου:

Υφίσταται, κατά την εφαρμογή του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, περιθώριο εσωτερικής παραπομπής της υπόθεσης στο δικαστήριο του τόπου κατοικίας ή έδρας του εναγομένου στο ίδιο κράτος μέλος;

Σχετικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης

Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), άρθρο 101

Συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (συμφωνία ΕΟΧ), άρθρο 53

Κανονισμός (ΕΕ) 1215/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2012, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, άρθρο 4, παράγραφος 1, άρθρο 6, παράγραφος 1, άρθρο 7, σημεία 1 έως 3, άρθρο 8, σημείο 1, και άρθρο 11, παράγραφος 1, στοιχείο β΄

Σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου

Wetboek van burgerlijke rechtsvordering (κώδικας πολιτικής δικονομίας, στο εξής: Rv), άρθρο 107, άρθρο 110, παράγραφοι 1 και 3, και άρθρα 209 και 612

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και της πορείας της διαδικασίας

- 1 Η υπό κρίση υπόθεση αφορά τον προσδιορισμό της αλληλέγγυας και εις ολόκληρον ευθύνης των εναγομένων για τη ζημία που προκλήθηκε από ενιαία και συνεχή παραβίαση της προβλεπόμενης στο δίκαιο της Ένωσης απαγόρευσης των συμπράξεων (άρθρο 101 ΣΛΕΕ και άρθρο 53 της συμφωνίας ΕΟΧ), η οποία διαπιστώθηκε με την απόφαση C(2014)2139 final της Επιτροπής, της 2ας Απριλίου 2014, ΑΤ.39610 – Ηλεκτρικά καλώδια (στο εξής: απόφαση). Η απόφαση αφορά μια σύμπραξη ιδιαίτερης σοβαρότητας, η οποία είχε ως αντικείμενο υπόγεια και υποβρύχια καλώδια, καθώς και συμπληρωματικά προϊόντα, έργα και υπηρεσίες. Η διαπιστωθείσα παράβαση αφορά την περίοδο από τις 18 Φεβρουαρίου 1999 έως τις 29 Ιανουαρίου 2009. Η σύμπραξη περιελάμβανε, μεταξύ άλλων, συμφωνίες ως προς τις τιμές και διαμοιρασμό έργων στο πλαίσιο γεωγραφικής κατανομής της αγοράς, τόσο εντός όσο και εκτός της Ένωσης και/ή του ΕΟΧ.

- 2 Οι ενάγοντες στην υπό κρίση υπόθεση αναφέρονται από κοινού ως EWGB κ.λπ. και ατομικά ως EWGB, GCC, KMEW και OETC. Οι εναγόμενες αναφέρονται από κοινού ως Draka κ.λπ. Η εταιρία ABB AB έχει υπεισέλθει στα δικαιώματα μιας εταιρίας με την ίδια επωνυμία, η οποία πλέον φέρει την επωνυμία ABB Power Grinds Sweden AB· η αρχικώς εναγομένη αναφέρεται ως (πρώην) ABB AB. Η Prysmian Netherlands έχει έδρα το Delft των Κάτω Χωρών, η Draka Holding (στο εξής: Draka) το Άμστερνταμ των Κάτω Χωρών, η ABB και η ABB Holdings το Ρότερνταμ των Κάτω Χωρών, ενώ η Nexans Nederland και η Nexans Cabling Solutions το Schiedam των Κάτω Χωρών. Οι λοιπές εναγόμενες έχουν τον τόπο εγκατάστασής τους εκτός Κάτω Χωρών.
- 3 Οι EWGB, KMEW και OETS είναι εθνικές επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας που είναι υπεύθυνες για την ανάπτυξη, τη λειτουργία και τη συντήρηση των δικτύων υψηλής τάσης στο Μπαχρέιν, το Κουβέιτ και το Ομάν. Η GCC είναι ιδιοκτήτρια και διαχειρίστρια μιας διασύνδεσης μεταξύ των εθνικών δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας των κρατών μελών του Gulf Cooperation Council (Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, Μπαχρέιν, Σαουδική Αραβία, Ομάν, Κατάρ και Κουβέιτ).
- 4 Οι EWGB κ.λπ. ζητούν από το επιληφθέν δικαστήριο να αποφανθεί ότι οι Draka κ.λπ., λόγω της συμμετοχής τους στη σύμπραξη, υπέχουν έναντι αυτών, αλληλεγγύως και εις ολόκληρον, ευθύνη από αδικοπραξία. Ζητούν επίσης από το δικαστήριο να υποχρεώσει τις Draka κ.λπ. αλληλεγγύως και εις ολόκληρον σε αποζημίωση, το ύψος της οποίας θα προσδιοριστεί σε διακριτή μεταγενέστερη διαδικασία. Πρόκειται για ζημία που έχει προκληθεί εκτός EOX. Οι EWGB κ.λπ. υποστηρίζουν ότι οι Draka κ.λπ. ευθύνονται ως νομικές οντότητες ανήκουσες στις επιχειρήσεις, κατά την έννοια του δικαίου ανταγωνισμού της Ένωσης, οι οποίες διέπραξαν τη διαπιστωθείσα με την απόφαση παραβίαση της προβλεπόμενης στο δίκαιο της Ένωσης απαγόρευσης των συμπράξεων. Στο πλαίσιο αυτό, έχουν εναγάγει την Draka και την Prysmian Netherlands ως καθολικές διαδόχους της Prysmian Cable Holding B.V. και της Prysmian Cables and Systems B.V.
- 5 Με την απόφαση διαπιστώθηκε ότι η Prysmian Cavi e Sistemi, η (πρώην) ABB AB και η Nexans France μετείχαν στη σύμπραξη. Επίσης, καταλογίστηκε ευθύνη «από τη βάση προς την κορυφή» στις Prysmian SpA, Pirelli, Goldman Sachs, ABB Ltd. και Nexans SA ως (έμμεσες) μητρικές εταιρίες των προμνησθεισών εταιριών που μετείχαν στη σύμπραξη. Η Nexans Participations δεν είναι αποδέκτης της απόφασης, όπως δεν είναι ούτε οι εδρεύουσες στις Κάτω Χώρες εταιρίες Prysmian Netherlands, Draka, ABB B.V., ABB Holdings, Nexans Nederland και Nexans Cabling Solutions. Οι εν λόγω εναγόμενες που εδρεύουν στις Κάτω Χώρες είναι όλες, άμεσα ή έμμεσα, εξ ολοκλήρου θυγατρικές της Prysmian Cavi e Sistemi, της ABB Ltd ή της Nexans S.A.
- 6 Η Prysmian Cavi e Sistemi είναι εξ ολοκλήρου θυγατρική της Prysmian SpA. Η Pirelli ήταν, μέχρι τις 29 Ιουλίου 2005, βασική μέτοχος του ομίλου Prysmian· έκτοτε, βασική μέτοχος είναι η Prysmian SpA. Η Goldman Sachs ήταν, από τις 29 Ιουλίου 2005 έως τις 28 Ιανουαρίου 2009, έμμεση μητρική εταιρία της Prysmian SpA. Κατά τη διάρκεια μέρους της περιόδου της σύμπραξης, ήτοι από τις 27

Οκτωβρίου 1999 έως τις 26 Απριλίου 2006, η Prysmian Cable Holding ήταν (ενδιάμεση) εταιρία χαρτοφυλακίου μεταξύ της εξ ολοκλήρου μητρικής της εταιρίας Prysmian Cavi e Sistemi και της εξ ολοκλήρου θυγατρικής της εταιρίας Prysmian Cables and Systems. Κατά τη χρονική περίοδο της σύμπραξης, η Prysmian Cables and Systems δραστηριοποιούνταν στην παραγωγή, την εξαγωγή και τη διανομή ηλεκτρικών καλωδίων.

- 7 Οι EWGB κ.λπ. φρονούν ότι η Draka (ως διάδοχος της Prysmian Cable Holding) ευθύνεται ως «συνδετικός κρίκος» «από την κορυφή προς τη βάση» μεταξύ της μητρικής της εταιρίας Prysmian Cavi e Sistemi και της θυγατρικής της εταιρίας Prysmian Cables and Systems (νυν Prysmian Netherlands). Η Prysmian Cables and Systems φέρει επίσης ευθύνη «από την κορυφή προς τη βάση», επειδή πωλούσε προϊόντα που αποτελούσαν αντικείμενο της σύμπραξης.
- 8 Η (πρώην) ABB AB ήταν θυγατρική της ABB Ltd. Η ABB AB έχει υπεισέλθει σε όλες τις υποχρεώσεις της (πρώην) ABB AB όσον αφορά την ευθύνη της για ικανοποίηση της αξίωσης που προβάλλεται στην κύρια αγωγή. Η ABB B.V. είναι εξ ολοκλήρου θυγατρική της ABB Holdings. Η ABB B.V. δραστηριοποιείται στον τομέα των πωλήσεων και των υποστηρικτικών δραστηριοτήτων για έργα της ABB στην Μπενελούξ. Η ABB Holdings ήταν εταιρία χαρτοφυλακίου η οποία κατείχε και διαχειριζόταν τις μετοχές της ABB B.V.
- 9 Η Nexans France είναι (έμμεση) θυγατρική της Nexans SA, που είναι η (βασική) μέτοχος του ομίλου Nexans. Η Nexans Nederland είναι εξ ολοκλήρου θυγατρική της Nexans Participations. Δραστηριοποιούνταν –και συνεχίζει να δραστηριοποιείται– στο χονδρικό εμπόριο (μεταξύ άλλων) καλωδίων και συρμάτων. Η Nexans Cabling Solutions είναι εξ ολοκλήρου θυγατρική της Nexans Nederland. Μεταξύ άλλων, εμπορεύεται συστήματα και λύσεις καλωδίωσης δικτύων.
- 10 Με την εφεσιβληθείσα δικαστική απόφαση, το Rechtbank Amsterdam (περιφερειακό δικαστήριο του Άμστερνταμ) έκρινε εαυτό αναρμόδιο να εκδικάσει τις αγωγές κατά των εναγομένων που εδρεύουν εκτός Κάτω Χωρών. Το εν λόγω δικαστήριο εκτιμά ότι έχει αρμοδιότητα μόνο για τις αγωγές που στρέφονται κατά των εναγομένων που εδρεύουν στις Κάτω Χώρες. Μεταξύ άλλων, έκρινε ότι δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι υφίσταται τόσο στενή συνάφεια μεταξύ των αγωγών που ασκήθηκαν κατά των εναγομένων που εδρεύουν στις Κάτω Χώρες και των αγωγών κατά εκείνων που εδρεύουν εκτός Κάτω Χωρών, ώστε να φαίνεται επιβεβλημένη η έκδοση απόφασης από το ίδιο δικαστήριο, προκειμένου να αποφευχθεί η έκδοση αντιφατικών αποφάσεων. Οι EWGB κ.λπ. άσκησαν έφεση κατά της απόφασης αυτής.
- 11 Η μη τήρηση των κανόνων περί διεθνούς δικαιοδοσίας συνιστά, κατά το ολλανδικό δίκαιο, λόγο απαραδέκτου δημοσίας τάξεως και, ως εκ τούτου, εξετάζεται αυτεπαγγέλτως, ακόμη και κατ' έφεση. Η διεθνής δικαιοδοσία του Rechtbank Amsterdam (περιφερειακού δικαστηρίου του Άμστερνταμ) αμφισβητήθηκε, επίσης, από τις εναγόμενες που εδρεύουν εκτός Κάτω Χωρών

στο πλαίσιο παρεμπόπτουσας αίτησης. Οι μέχρι τούδε ισχυρισμοί των διαδίκων αφορούν αποκλειστικά τη δικαιοδοσία του Rechtbank Amsterdam (περιφερειακού δικαστηρίου του Άμστερνταμ) να εκδικάσει τις αγωγές κατά των εναγομένων που εδρεύουν εκτός Κάτω Χωρών.

- 12 Η μη τήρηση των κανόνων περί κατά τόπον αρμοδιότητας, οι οποίοι ρυθμίζουν το ζήτημα ποιο δικαστήριο (του ίδιου βαθμού) είναι αρμόδιο να εκδικάσει την αγωγή στις Κάτω Χώρες, δεν συνιστά λόγο απαραδέκτου δημοσίας τάξεως. Η αρμοδιότητα αυτή καθορίζεται, κατ' αρχήν, με βάση τον τόπο εγκατάστασης του εναγομένου. Από τις εναγόμενες που εδρεύουν στις Κάτω Χώρες, μόνον η Draka εδρεύει στη δικαστική περιφέρεια του Άμστερνταμ. Το Rechtbank Amsterdam (περιφερειακό δικαστήριο του Άμστερνταμ) έκρινε εαυτό αρμόδιο κατά τόπον δυνάμει του άρθρου 107 του Rv. Η διάταξη αυτή προβλέπει ότι, εάν ένα δικαστήριο είναι αρμόδιο για έναν από τους εναγόμενους ομοδίκους, είναι αρμόδιο και για τους λοιπούς εναγομένους, εφόσον υφίσταται τέτοια συνάφεια μεταξύ των αγωγών κατά των διαφόρων εναγομένων ώστε να δικαιολογείται η συνεκδίκηση για λόγους αποτελεσματικότητας. Εξάλλου, οι εναγόμενες της κύριας δίκης που εδρεύουν στις Κάτω Χώρες δεν αμφισβήτησαν την κατά τόπον αρμοδιότητα του Rechtbank (περιφερειακού δικαστηρίου). Κατά της απόφασης σχετικά με την κατά τόπον αρμοδιότητα δεν χωρούν ένδικα μέσα (άρθρο 110, παράγραφος 3, του Rv). Συνεπώς, βάσει της ολλανδικής δικονομίας, το Gerechtshof (εφετείο, Κάτω Χώρες) πρέπει να θεωρήσει δεδομένο ότι το Rechtbank Amsterdam (περιφερειακό δικαστήριο του Άμστερνταμ) είναι κατά τόπον αρμόδιο για όλες τις εναγόμενες εταιρίες που εδρεύουν στις Κάτω Χώρες.
- 13 Για να γίνουν δεκτές οι αγωγές στην υπόθεση της κύριας δίκης είναι κατά κύριο λόγο απαραίτητο να αποδειχθεί η προβαλλόμενη από τους EWGB κ.λπ. ευθύνη όλων των εναγομένων. Οι EWGB κ.λπ. ζητούν να προσδιοριστεί η ζημία στο πλαίσιο διαδικασίας αποτίμησης της ζημίας (άρθρο 612 του Rv). Πρόκειται για μια διακριτή, αλλά όχι υποχρεωτική, μεταγενέστερη διαδικασία, η οποία προβλέπεται στο ολλανδικό δίκαιο. Για να εξεταστεί η υπόθεση, διά παραπομπής, στο πλαίσιο διαδικασίας αποτίμησης ζημίας, με σκοπό τον προσδιορισμό της ζημίας κατά τη μεταγενέστερη αυτή διαδικασία, αρκεί να πιθανολογείται ότι οι EWGB κ.λπ. υπέστησαν ζημία.

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της απόφασεως περί παραπομπής

- 14 Τα ερμηνευτικά ζητήματα ανακύπτουν λόγω της ιδιαίτερης φύσης της υπόθεσης, η οποία είναι μια υπόθεση που αφορά ζημία από σύμπραξη λόγω διαπιστωθείσας από την Επιτροπή παραβίασης της προβλεπόμενης στο δίκαιο της Ένωσης απαγόρευσης των συμπράξεων. Ορισμένα από τα υποβαλλόμενα προδικαστικά ερωτήματα είναι κρίσιμα και σε άλλες υποθέσεις που εκκρεμούν στις Κάτω Χώρες και που αφορούν ζημίες από συμπράξεις, όπως για παράδειγμα σε μια άλλη υπόθεση ζημίας από σύμπραξη στην οποία το Gerechtshof (εφετείο) υποβάλλει σήμερα εν μέρει τα ίδια προδικαστικά ερωτήματα, καθώς και σε μια υπόθεση στην οποία υπέβαλε προδικαστικά ερωτήματα το Hoge Raad (Ανώτατο

Δικαστήριο, Κάτω Χώρες) στις 26 Ιουνίου 2023 (C-393/23, Athenian Brewery και Heineken).

Πρώτο προδικαστικό ερώτημα, υπό α' και υπό β'

- 15 Στην υπό κρίση υπόθεση, διατυπώνονται ενώπιον του *Gerechtshof* (εφετείου) διαφορετικές απόψεις σχετικά με το ζήτημα κατά πόσον υπάρχει ή μπορεί να υπάρξει στενή συνάφεια, κατά την έννοια του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, μεταξύ, αφενός, της αγωγής κατά της *Draka* και/ή κατά των λοιπών εναγομένων που εδρεύουν στις Κάτω Χώρες και, αφετέρου, κάθε επιμέρους αγωγής κατά των εναγομένων που εδρεύουν στην αλλοδαπή, καθώς και κατά πόσον είναι κρίσιμο το να είναι προβλέψιμο για την οικεία εναγομένη ότι θα εναχθεί ενώπιον του *Rechtbank Amsterdam* (περιφερειακού δικαστηρίου του Άμστερνταμ), το οποίο είναι το δικαστήριο που είναι αρμόδιο για την κυρίως εναγομένη *Draka*.
- 16 Κατά τη μία άποψη, η οποία υποστηρίζεται από τους *EWGB* κ.λπ., η ύπαρξη της στενής συνάφειας απορρέει από το γεγονός ότι η αγωγή κατά της *Draka* (και, ενδεχομένως, οι αγωγές κατά των λοιπών εναγομένων που εδρεύουν στις Κάτω Χώρες), αφενός, και οι αγωγές κατά των εναγομένων που εδρεύουν στην αλλοδαπή, αφετέρου, βασίζονται σε αλληλέγγυα και εις ολόκληρον ευθύνη για την ίδια ζημία και ότι όλες οι εναγόμενες αυτές ενάγονται υπό την ιδιότητα οντότητας που ανήκει στις επιχειρήσεις στις οποίες προσήφθη, με την απόφαση, ότι παραβίασαν την προβλεπόμενη στο δίκαιο της Ένωσης απαγόρευση των συμπράξεων με μία ενιαία και συνεχή παραβίαση. Η άποψη αυτή στηρίζεται στον σκοπό της αποζημίωσης, ο οποίος συνίσταται στη διασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής της προβλεπόμενης στο δίκαιο της Ένωσης απαγόρευσης των συμπράξεων (βλ. απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2021, *Sumal*, C-882/19, EU:C:2021:800, σκέψη 67, στο εξής: απόφαση *Sumal*).
- 17 Κατά την έτερη άποψη, σε τέτοιες περιπτώσεις, μόνον όποιος είναι αποδέκτης της απόφασης ή ακόμη και μόνο μία οντότητα η οποία έχει πράγματι διαπράξει η ίδια παραβιάσεις του δικαίου του ανταγωνισμού μπορεί να έχει την ιδιότητα του κυρίως εναγομένου. Η ευθύνη «από τη βάση προς την κορυφή» και/ή «από την κορυφή προς τη βάση» των οντοτήτων οι οποίες ανήκουν στην επιχείρηση και δεν είχαν οι ίδιες συμμετοχή στην παραβίαση δεν δικαιολογεί, κατά την άποψη αυτή, το ότι μια τέτοια οντότητα (η οποία δεν μνημονεύεται στην απόφαση) μπορεί να είναι κυρίως εναγομένη. Η ύπαρξη ευρέος κύκλου δυνητικών κυρίως εναγομένων δεν προάγει τη χρηστή απονομή της δικαιοσύνης. Τούτο θα καθιστούσε κενή περιεχομένου την αρχή του άρθρου 4, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, θα προσέδιδε απρόβλεπτο χαρακτήρα στην εφαρμογή των κανόνων περί διεθνούς δικαιοδοσίας και θα συνεπαγόταν ένα ανεπιθύμητο «forum shopping», δεδομένου ότι, σε μια τέτοια περίπτωση, θα μπορούσαν να έχουν διεθνή δικαιοδοσία δικαστήρια (σχεδόν) σε όλα τα κράτη μέλη. Τούτο αντιβαίνει στην απαίτηση της προβλεψιμότητας, στον σκοπό της υψηλού βαθμού προβλεψιμότητας των κανόνων περί διεθνούς δικαιοδοσίας, καθώς και στην αρχή κατά την οποία οι ειδικοί κανόνες περί διεθνούς δικαιοδοσίας, όπως το άρθρο 8,

σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, πρέπει να εφαρμόζονται μόνο σε ορισμένες σαφώς καθορισμένες περιπτώσεις, οι οποίες πρέπει να ερμηνεύονται στενά. Ειδικότερα, οι αγωγές κατά μη κατονομαζόμενης στην απόφαση οντότητας, στην οποία προσάπτεται ευθύνη «από την κορυφή προς τη βάση», και κατά οντοτήτων στις οποίες έχει καταλογιστεί, με την απόφαση, ως μέρος μιας επιχείρησης, μόνον ευθύνη «από τη βάση προς την κορυφή», διαφέρουν πολύ μεταξύ τους για να μπορεί να θεωρηθεί ότι πληρούται η απαίτηση της στενής συνάφειας, τουλάχιστον όταν πρόκειται για αγωγές κατά οντοτήτων που δεν ανήκουν στην ίδια επιχείρηση. Κατά την άποψη αυτή, το άρθρο 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια μπορεί να θεμελιώσει διεθνή δικαιοδοσία μόνον εφόσον είναι προβλέψιμο για τους εναγομένους ότι θα μπορούσαν να εναχθούν ενώπιον του δικαστηρίου που είναι αρμόδιο για τον κυρίως εναγόμενο. Τέτοια περίπτωση δεν συντρέχει όταν πρόκειται για απομακρυσμένες μητρικές και θυγατρικές εταιρίες διαφορετικών επιχειρήσεων.

- 18 Κατά την άποψη του *Gerechtshof* (εφετείου), δεν συνάδει με τον σκοπό της αποτελεσματικής επιβολής της τήρησης της προβλεπόμενης στο δίκαιο των Ένωσης απαγόρευσης των συμπράξεων ο εκ προοιμίου αποκλεισμός των οντοτήτων με τις οποίες μπορεί να υφίσταται στενή συνάφεια και/ή οι οποίες μπορούν να αποτελέσουν την κυρίως εναγομένη. Μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι αγωγές που ασκούνται λόγω ενιαίας και συνεχούς παραβίασης της προβλεπόμενης στο δίκαιο της Ένωσης απαγόρευσης των συμπράξεων κατά εναγομένων που θεωρούνται, ευθέως βάσει του δικαίου της Ένωσης, ως ευθυνόμενες οντότητες αφορούν την ίδια πραγματική και νομική κατάσταση, εφόσον ήταν προβλέψιμο για τις εν λόγω εναγόμενες ότι θα ενάγονταν ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου κατοικίας ή έδρας του κυρίως εναγομένου. Όσον αφορά την προβλεψιμότητα, μπορεί να ασκεί επιρροή το ότι μια παραβίαση της προβλεπόμενης στο δίκαιο της Ένωσης απαγόρευσης των συμπράξεων δύναται να έχει ως αποτέλεσμα την άσκηση αγωγών αποζημίωσης από πολλούς ενάγοντες κατά πολλών ευθέως βάσει του δικαίου της Ένωσης ευθυνόμενων οντοτήτων. Ωστόσο, τα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά και οι περιστάσεις μιας συγκεκριμένης υπόθεσης μπορεί να έχουν ως αποτέλεσμα το να είναι η σχέση μεταξύ της αγωγής κατά του κυρίως εναγομένου και της αγωγής κατά ορισμένου άλλου εναγομένου τόσο χαλαρή ώστε να μην υφίσταται η αναγκαία στενή συνάφεια κατά την έννοια του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια. Στις περιπτώσεις αυτές, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι υπάρχει κίνδυνος έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων σε περίπτωση που οι αγωγές που ασκήθηκαν κατά διαφορετικών εναγομένων δεν εκδικαστούν ενώπιον του ίδιου δικαστηρίου. Συνεπώς, η προβλεψιμότητα λειτουργεί ως διορθωτικός μηχανισμός στο πλαίσιο της κρίσης κατά πόσον υφίσταται η ίδια πραγματική και νομική κατάσταση. Η ερμηνεία αυτή είναι σύμφωνη με την απόφαση της 21ης Μαΐου 2015, *CDC Hydrogen Peroxide* (C-352/13, EU:C:2015:335), συνάδει με τον σκοπό του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια (χρηστή απονομή της δικαιοσύνης), συμβάλλει στην αποτελεσματική και επιτυχή επιβολή της τήρησης του δικαίου ανταγωνισμού της Ένωσης και συνάδει με την απουσία ιεραρχικής σχέσης μεταξύ των αγωγών καθώς και με την απουσία ειδικότερων απαιτήσεων

ως προς τον κυρίως εναγόμενο κατά την εφαρμογή του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια.

Δεύτερο προδικαστικό ερώτημα

- 19 Ενώπιον του *Gerechtshof* (εφετείου) προβάλλονται δύο διαφορετικές απόψεις σχετικά με τη σημασία την οποία έχει η ενδεχόμενη ευδοκίμηση των αγωγών κατά του κυρίως εναγομένου στο πλαίσιο της εφαρμογής του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, οι οποίες υποστηρίζονται αμφοτέρως στην ολλανδική νομική πρακτική.
- 20 Κατά τη μία άποψη, η ευδοκίμηση των αγωγών πρέπει να κρίνεται μόνο στο πλαίσιο της κύριας δίκης. Ωστόσο, κατά την άποψη αυτή, μπορεί να υπάρχει κατάχρηση δικαιώματος σε περίπτωση που συνειδητά ασκείται αγωγή κατά κυρίως εναγομένου η οποία εξαρχής δεν έχει καμία προοπτική ευδοκίμησης.
- 21 Κατά την έτερη άποψη, πρέπει ήδη κατά την εκτίμηση της διεθνούς δικαιοδοσίας να εξετάζεται αν οι ασκηθείσες αγωγές είναι αρκούντως στοιχειοθετημένες από πραγματικής και νομικής απόψεως, κατά μείζονα λόγο όταν πρόκειται για την αγωγή που στρέφεται κατά του κυρίως εναγομένου, και το άρθρο 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε περίπτωση ανεπαρκούς στοιχειοθέτησης. Συναφώς, μνημονεύονται οι αποφάσεις της 28ης Ιανουαρίου 2015, *Kolassa* (C-375/13, EU:C:2015:37, σκέψη 61), και της 16ης Ιουνίου 2016, *Universal Music International Holding* (C-12/15, EU:C:2016:449, σκέψη 44). Στις αποφάσεις αυτές, το Δικαστήριο επισήμανε ότι, κατά το στάδιο ελέγχου της διεθνούς δικαιοδοσίας, το επιληφθέν δικαστήριο δεν πρέπει να λαμβάνει υπόψη μόνον τους ισχυρισμούς του ενάγοντος. Πρέπει επίσης να εκτιμώνται οι διαθέσιμες πληροφορίες σχετικά με την πραγματική έννομη σχέση μεταξύ των διαδίκων καθώς και οι ισχυρισμοί του εναγομένου. Κατά την άποψη αυτή, το άρθρο 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια μπορεί να εφαρμοστεί μόνον εφόσον μπορεί εξαρχής –ήτοι χωρίς ακρόαση των διαδίκων επί της ουσίας, χωρίς ενδελεχέστερη εξέταση των πραγματικών περιστατικών και χωρίς εξέταση αποδεικτικών στοιχείων– να πιθανολογηθεί επαρκώς ότι η αγωγή κατά του κυρίως εναγομένου θα ευδοκιμήσει.
- 22 Υπάρχουν εύλογες αμφιβολίες ως προς το ποια άποψη είναι η ορθή. Στις προτάσεις του της 24ης Μαΐου 2007 στην υπόθεση *Freeport* (C-98/06, EU:C:2007:302, σημείο 70), ο γενικός εισαγγελέας P. Mengozzi εξέφρασε τη γνώμη ότι η εξέταση του κινδύνου έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων περιλαμβάνει και την εκτίμηση των πιθανοτήτων ευδοκίμησης της αγωγής που ασκήθηκε κατά του εναγομένου που κατοικεί ή εδρεύει στο κράτος μέλος στο οποίο ανήκει το δικαστήριο που επελήφθη της υπόθεσης. Κατά τον γενικό εισαγγελέα P. Mengozzi, η εκτίμηση αυτή έχει συγκεκριμένη πρακτική σημασία για να αποκλειστεί ο κίνδυνος έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων μόνον όταν προκύπτει ότι η αγωγή είναι προδήλως απαράδεκτη ή αβάσιμη. Εντούτοις, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί, στην απόφαση της 13ης Ιουλίου 2006, *Reisch Montage* (C-103/05, EU:C:2006:471, σκέψη 31), ότι ενάγων μπορεί να

επικαλεστεί το άρθρο 6, σημείο 1, του κανονισμού 44/2001 στο πλαίσιο αγωγής ασκηθείσας εντός κράτους μέλους κατά εναγομένου ο οποίος κατοικεί ή εδρεύει στο εν λόγω κράτος μέλος και ομόδικου εναγομένου ο οποίος κατοικεί ή εδρεύει σε άλλο κράτος μέλος ακόμη και όταν η αγωγή αυτή είναι, βάσει της εθνικής νομοθεσίας, από της ασκήσεώς της απαράδεκτη ως προς τον πρώτο εναγόμενο. Ωστόσο, τούτο δεν σημαίνει ότι δεν μπορεί να υπάρξει κατάχρηση δικαιώματος σε περίπτωση που συνειδητά ασκείται αγωγή κατά κυρίως εναγομένου η οποία εξαρχής δεν έχει καμία προοπτική ευδοκίμησης.

Τρίτο προδικαστικό ερώτημα, υπό α' έως γ'

- 23 Τα προδικαστικά ερωτήματα αυτά είναι κρίσιμα μόνον εφόσον θεωρηθεί ότι η ενδεχόμενη ευδοκίμηση της αγωγής κατά του κυρίως εναγομένου ασκεί επιρροή στο πλαίσιο του ελέγχου της διεθνούς δικαιοδοσίας. Εάν γίνει δεκτό ότι, στο πλαίσιο του ελέγχου της διεθνούς δικαιοδοσίας, κατάχρηση δικαιώματος και, ως εκ τούτου, διαπίστωση της έλλειψης διεθνούς δικαιοδοσίας μπορεί να συντρέχει και/ή να επέλθει μόνο στην περίπτωση που συνειδητά ασκείται αγωγή κατά κυρίως εναγομένου η οποία εξαρχής δεν έχει καμία προοπτική ευδοκίμησης, τα ερωτήματα αυτά πρέπει –εφόσον δεν υφίσταται κατάχρηση– να απαντηθούν στην υπόθεση της κύριας δίκης.

Τρίτο προδικαστικό ερώτημα, υπό α'

- 24 Οι αγωγές των EGWB κ.λπ. βασίζονται στην άποψη ότι η προβλεπόμενη στο δίκαιο της Ένωσης αξίωση αποζημίωσης για παραβιάσεις της προβλεπόμενης στο δίκαιο της Ένωσης απαγόρευσης των συμπράξεων μπορεί να προβληθεί, υπό περιστάσεις όπως αυτές της υπό κρίση υπόθεσης, ακόμη και σε περίπτωση ζημίας που έχει προκληθεί εκτός ΕΟΧ. Τούτο συνάδει με την αρχή κατά την οποία κάθε υποκείμενο δικαίου δικαιούται να ζητήσει αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη, εφόσον υφίσταται αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της εν λόγω ζημίας και παραβίασης της προβλεπόμενης στο δίκαιο της Ένωσης απαγόρευσης των συμπράξεων, και ο ζημιωθείς δεν υποχρεούται κατ' ανάγκην να δραστηριοποιείται ως αγοραστής ή ως προμηθευτής στην οικεία αγορά (βλ. αποφάσεις της 13ης Ιουλίου 2006, *Manfredi*, C-295/04, EU:C:2006:461, σκέψεις 60 και 61, της 5ης Ιουνίου 2014, *KONE* κ.λπ., C-557/12, EU:C:2014:1317, σκέψη 34, και της 12ης Δεκεμβρίου 2019, *Otis GmbH* κ.λπ., C-435/18, EU:C:2019:1069, σκέψη 32).
- 25 Κατά μία άλλη άποψη, το δίκαιο ανταγωνισμού της Ένωσης δεν εφαρμόζεται σε ζημίες που προκαλούνται σε αγορές εκτός ΕΟΧ από πράξεις που διενεργούνται εκεί, κατά μείζονα λόγο εάν οι ζημίες αυτές προκαλούνται σε οντότητες εγκατεστημένες εκτός ΕΟΧ.
- 26 Υπάρχουν εύλογες αμφιβολίες ως προς το ποια άποψη είναι η ορθή. Μολονότι στην προμνησθείσα απόφαση *Otis GmbH* κ.λπ. (σκέψη 30) κρίθηκε ότι κάθε ζημία που συνδέεται αιτιωδώς με παραβίαση της προβλεπόμενης στο δίκαιο της Ένωσης απαγόρευσης των συμπράξεων πρέπει να μπορεί να θεμελιώσει αξίωση προς αποκατάσταση, προκειμένου να διασφαλιστεί η αποτελεσματική εφαρμογή

της απαγόρευσης αυτής, ωστόσο οι μέχρι τούδε εκδοθείσες αποφάσεις του Δικαστηρίου αφορούσαν (τουλάχιστον επίσης) ζημίες που είχαν προκληθεί εντός ΕΟΧ. Από την απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 2012, Toshiba Corporation κ.λπ. (C-17/10, EU:C:2012:72, σκέψη 67), συνάγεται ότι το άρθρο 101 ΣΛΕΕ δεν έχει εφαρμογή σε περίπτωση σύμπραξης η οποία παράγει αποτελέσματα μόνον εκτός του εδάφους των κρατών μελών. Τίθεται το ζήτημα αν αυτό σημαίνει ότι, σε περίπτωση σύμπραξης που παράγει αποτελέσματα τόσο στο έδαφος ενός ή περισσότερων κρατών μελών όσο και στο έδαφος τρίτου κράτους, μπορεί να θεωρηθεί ότι, όσον αφορά τα τελευταία ως άνω αποτελέσματα, μπορεί να απορρέει από το δίκαιο της Ένωσης αξίωση αποζημίωσης.

- 27 Στην υπό κρίση υπόθεση, δεν μπορεί να αποκλειστεί ότι η απόφαση της Επιτροπής αφορά και πρακτικές οι οποίες, μολονότι δεν έλαβαν χώρα στο έδαφος της Ένωσης / του ΕΟΧ, ωστόσο έχουν αντίθετα προς τον ανταγωνισμό αποτελέσματα τα οποία μπορούν να γίνουν (ή θα μπορούσαν να έχουν γίνει) αισθητά στην αγορά της Ένωσης / του ΕΟΧ (βλ. απόφαση της 24ης Οκτωβρίου 2017, Intel κατά Επιτροπής, C-413/14 P, EU:C:2017:632, σκέψη 45). Συγκεκριμένα, η αιτιολογική σκέψη 681 της απόφασης έχει ως εξής: «Insofar as the activities of the cartel related to sales in countries that are not members of the Union or the EEA and had no impact on trade in the Union or the EEA, they are outside the scope of this Decision.»

Τρίτο προδικαστικό ερώτημα, υπό β'

- 28 Το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, υπό β', αφορά το λεγόμενο «τεκμήριο Akzo», ήτοι το μαχητό τεκμήριο ότι μητρική εταιρία κατέχουσα (σχεδόν) το 100 % του κεφαλαίου της θυγατρικής της, η οποία διέπραξε παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού της Ένωσης, ασκεί αποφασιστική επιρροή επί της συμπεριφοράς της θυγατρικής αυτής (βλ. απόφαση της 10ης Σεπτεμβρίου 2009, Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-97/08 P, EU:C:2009:536, σκέψη 60 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Το τεκμήριο αυτό ισχύει επίσης εάν μια μητρική εταιρία μπορεί να ασκήσει το σύνολο των δικαιωμάτων ψήφου που συνδέονται με τις μετοχές της θυγατρικής της (βλ. απόφαση της 27ης Ιανουαρίου 2012, The Goldman Sachs Group κατά Επιτροπής, C-595/18 P, EU:C:2021:73, σκέψη 35) και έχει εφαρμοστεί επίσης στην περίπτωση μητρικής εταιρίας με έμμεσο έλεγχο επί ενδιάμεσης εταιρίας χαρτοφυλακίου (βλ. απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 27ης Σεπτεμβρίου 2012, Shell Petroleum κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-343/06, EU:T:2012:478, σκέψη 52), καθώς και στην περίπτωση μητρικής εταιρίας η οποία αποτελεί ανενεργή εταιρία χαρτοφυλακίου χωρίς οικονομική δραστηριότητα (βλ. αποφάσεις της 20ής Ιανουαρίου 2011, General Química κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-90/09 P, EU:C:2011:21, σκέψεις 86 έως 88, και της 11ης Ιουλίου 2013, Επιτροπή κατά Stichting Administratiekantoor Portielje, C-440/11 P, EU:C:2013:514 σκέψεις 42 έως 44). Το «τεκμήριο Akzo» αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της επιβολής της τήρησης του δικαίου ανταγωνισμού της Ένωσης στον τομέα του δημοσίου δικαίου. Υπάρχουν εύλογες αμφιβολίες όσον αφορά την εφαρμογή του «τεκμηρίου Akzo» σε αστικές υποθέσεις ζημίας από σύμπραξη.

- 29 Η μία προσέγγιση τονίζει ότι η έννοια της επιχείρησης στο δίκαιο ανταγωνισμού πρέπει να ερμηνεύεται το ίδιο στο πλαίσιο της επιβολής της τήρησης των κανόνων τόσο του δημόσιου όσο και του αστικού δικαίου και ότι οι εκτιμήσεις στις οποίες στηρίζεται η εφαρμογή του «τεκμηρίου Akzo» στο πλαίσιο της επιβολής της τήρησης του δικαίου ανταγωνισμού της Ένωσης στον τομέα του δημοσίου δικαίου ισχύουν και για το αστικό δίκαιο.
- 30 Κατά μία άλλη άποψη, το «τεκμήριο Akzo» αποτελεί απλώς ένα διαδικαστικό τεκμήριο απόδειξης υπέρ της Επιτροπής και υπέρ των εθνικών αρχών ανταγωνισμού στις διαδικασίες του διοικητικού δικαίου. Η απόφαση Sumal και η απόφαση της 14ης Μαρτίου 2019, Skanska Industrial Solutions κ.λπ. (C-724/17, EU:C:2019:204) δεν υπερισχύουν των εθνικών κανόνων απόδειξης και των εθνικών δικονομικών κανόνων και ούτε συνάγεται από τις αποφάσεις αυτές ότι ο εν λόγω κανόνας της διοικητικής δικονομίας εφαρμόζεται άνευ ετέρου στις δίκες που αφορούν την αστική ευθύνη. Συναφώς, είναι κρίσιμο ότι το «τεκμήριο Akzo», στη σκέψη 43 της απόφασης Sumal, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως πτυχή του καταλογισμού (αστικής ευθύνης).

Τρίτο προδικαστικό ερώτημα, υπό γ΄

- 31 Με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, υπό γ΄, τίθεται το ζήτημα αν μια ενδιάμεση εταιρία χαρτοφυλακίου, όπως η Draka, η οποία απλώς διαχειρίζεται και διατηρεί μετοχές, πληροί το καθιερωθέν στη σκέψη 51 της απόφασης Sumal κριτήριο της άσκησης οικονομικής δραστηριότητας η οποία έχει «συγκεκριμένη σχέση» με το αντικείμενο της παράβασης για την οποία καταλογίστηκε ευθύνη στη μητρική εταιρία. Ως προς το ζήτημα αυτό διατυπώνονται ομοίως διαφορετικές απόψεις ενώπιον του *Gerechtshof* (εφετείου).
- 32 Κατά τη μία άποψη, το εν λόγω προδικαστικό ερώτημα πρέπει να απαντηθεί καταφατικά, επειδή η απόφαση Sumal (σκέψη 52) φαίνεται να καταλείπει περιθώριο για έμμεση συμμετοχή στην παραβίαση της προβλεπόμενης στο δίκαιο της Ένωσης απαγόρευσης των συμπράξεων. Συναφώς, επισημαίνεται ότι μια τέτοια ενδιάμεση εταιρία χαρτοφυλακίου διευκολύνει και καθιστά δυνατή την οικονομική δραστηριότητα –και, ως εκ τούτου, την παραβίαση του απαγόρευσης των συμπράξεων– ως συνδεδετικός κρίκος.
- 33 Κατά την έτερη άποψη, το ερώτημα αυτό πρέπει να απαντηθεί αρνητικά, επειδή τα κριτήρια Sumal απαιτούν πραγματική ενεργό συμμετοχή στην παραβίαση της προβλεπόμενης στο δίκαιο της Ένωσης απαγόρευσης των συμπράξεων και η (απλή) κατοχή και διαχείριση μετοχών δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως τέτοια συμμετοχή. Στο πλαίσιο αυτό, τίθεται, επίσης, το ζήτημα αν ασκεί επιρροή για τον καταλογισμό αστικής ευθύνης το αν η θυγατρική της ενδιάμεσης εταιρίας χαρτοφυλακίου πωλούσε προϊόντα που αποτελούσαν αντικείμενο της σύμπραξης στους EWGB κ.λπ. ή αν αρκεί η πώληση προϊόντων που αποτελούσαν αντικείμενο της σύμπραξης σε οποιοδήποτε πρόσωπο.

*Τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, υπό α' έως γ'**Τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, υπό α'*

- 34 Κατά την άποψη των EWGB κ.λπ., για να είναι δυνατή η εφαρμογή του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, αρκεί να υπάρχει στενή συνάφεια κατά την έννοια της εν λόγω διάταξης μεταξύ των αγωγών κατά των εναγομένων που εδρεύουν στην αλλοδαπή και μίας από τις αγωγές κατά των εναγομένων που εδρεύουν στις Κάτω Χώρες, ακόμη και αν μία ή περισσότερες από τις εναγόμενες αυτές έχουν την έδρα τους σε δικαστική περιφέρεια άλλη από εκείνη του δικαστηρίου στο οποίο ασκήθηκε η αγωγή. Κατά μία άλλη άποψη, ένας και μόνον εναγόμενος, ο οποίος έχει την κατοικία ή έδρα του στην περιφέρεια του επιληφθέντος δικαστηρίου, μπορεί να έχει την ιδιότητα του κυρίως εναγομένου. Στην ολλανδική νομική πρακτική υποστηρίζονται αμφότερες οι απόψεις.
- 35 Το *Gerechtshof* (εφετείο) επισημαίνει ότι το γράμμα του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια φαίνεται να υποδηλώνει ότι μόνον ένας εναγόμενος μπορεί να είναι κυρίως εναγόμενος. Εάν θεωρηθεί ότι απαιτείται να υπάρχει η επίμαχη στενή συνάφεια μεταξύ των αγωγών κατά όλων των αλλοδαπών ομοδίκων εναγομένων και της αγωγής κατά της *Drake*, θα πρόκειται για πολύ αυστηρότερο κριτήριο από ό,τι εάν αρκούσε η συνάφεια με μια αγωγή που έχει ασκηθεί κατά μίας από τις λοιπές εναγόμενες που εδρεύουν στις Κάτω Χώρες [αλλά όχι στην περιφέρεια του *Rechtbank Amsterdam* (περιφερειακού δικαστηρίου του Άμστερνταμ)]. Όπως επισημαίνεται στη σκέψη 12 της παρούσας απόφασης, το *Gerechtshof* (εφετείο) πρέπει, στην υπό κρίση υπόθεση, να θεωρήσει ως δεδομένο ότι έχει αρμοδιότητα για όλες τις εναγόμενες που εδρεύουν στις Κάτω Χώρες.

Τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, υπό β'

- 36 Επειδή κυρίως εναγομένη ενδέχεται να μην μπορεί να είναι η *Draka*, αλλά μία από τις λοιπές εναγόμενες που εδρεύουν στις Κάτω Χώρες, είναι κρίσιμο να προσδιοριστεί αν το άρθρο 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια θεμελιώνει άμεσα και ενδεχομένως ακόμη και αποκλειστικά –υπερισχύοντας των εθνικών κανόνων για την κατά τόπον αρμοδιότητα– όχι μόνον τη διεθνή δικαιοδοσία αλλά και την κατά τόπον αρμοδιότητα. Το γράμμα του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια συνηγορεί υπέρ της ερμηνείας αυτής. Η διττή αυτή λειτουργία έχει ήδη γίνει δεκτή όσον αφορά το άρθρο 7, σημεία 1 και 2, καθώς και όσον αφορά το άρθρο 11, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, το γράμμα των οποίων είναι παρεμφερές με εκείνο του άρθρου 8, σημείο 1, του εν λόγω κανονισμού (βλ. αποφάσεις της 15ης Ιουλίου 2012, *Volvo* κ.λπ., C-30/20, EU:C:2021:604, σκέψη 33, της 3ης Μαΐου 2007, *Color Drack*, C-386/05, EU:C:2007:262, σκέψη 30, και της 30ής Ιουνίου 2022, *Allianz Elementar Versicherung*, C-652/20, EU:C:2022:514). Το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, υπό β', έχει σκοπό να διευκρινιστεί το ζήτημα αυτό πέραν πάσης αμφιβολίας,

επειδή το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, υπό γ', στηρίζεται στην παραδοχή της ύπαρξης της διττής αυτής λειτουργίας.

Τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, υπό γ'

- 37 Το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, υπό γ', υποβάλλεται για την περίπτωση που θεωρηθεί ότι κυρίως εναγομένη δεν μπορεί να είναι η Draka, αλλά μία από τις λοιπές εναγόμενες που εδρεύουν στις Κάτω Χώρες. Συγκεκριμένα, σε περίπτωση αρνητικής απάντησης στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, υπό α', οπότε μόνον ένας εναγόμενος θα μπορεί να είναι κυρίως εναγόμενος, και σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, υπό β', οπότε το άρθρο 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια θα προσδιορίζει άμεσα το κατά τόπον αρμόδιο δικαστήριο, τίθεται το ζήτημα αν το άρθρο 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια καταλείπει περιθώριο παραπομπής της υπόθεσης στο δικαστήριο του τόπου κατοικίας ή έδρας άλλου εναγομένου στο ίδιο κράτος μέλος. Στην περίπτωση αυτή (έλλειψη στενής συνάφειας με την αγωγή που στρέφεται κατά του κυρίως εναγομένου, αλλά ύπαρξη τέτοιας συνάφειας με αγωγή που στρέφεται κατά άλλου εναγομένου που εδρεύει στο ίδιο κράτος μέλος), θα πρέπει, εφόσον δεν υφίσταται δυνατότητα εσωτερικής παραπομπής της υπόθεσης, να ασκηθεί αγωγή εκ νέου στο δικαστήριο του τόπου κατοικίας ή έδρας του άλλου αυτού εναγομένου στο ίδιο κράτος μέλος. Τούτο θα έχει ως αποτέλεσμα την κίνηση νέας διαδικασίας, στο πλαίσιο της οποίας η διεθνής δικαιοδοσία θα πρέπει να εξεταστεί εκ νέου αυτεπαγγέλτως. Η δυνατότητα εσωτερικής παραπομπής της υπόθεσης (από ένα ολλανδικό δικαστήριο σε άλλο, με συνέχιση της διαδικασίας στο στάδιο στο οποίο αυτή βρισκόταν) αποσκοπεί στην οικονομία της διαδικασίας και στη λειτουργικότητα. Ως εκ τούτου, το *Gerechtshof* (εφετείο) εκτιμά ότι πρέπει να είναι δυνατή η ερμηνεία του άρθρου 8, σημείο 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ια υπό την έννοια ότι καταλείπει περιθώριο για τέτοια εσωτερική παραπομπή της υπόθεσης.